

Renata Kalenská

Doktor vězeňských věd

motto

Rozhovor s Jiřím Stránským

Doktor vězeňských věd

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.motto.cz
www.albatrosmedia.cz

Renata Kalenská
Doktor vězeňských věd – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2017

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA a.s.

Renata Kalenská

Doktor vězeňských věd

Praha 2017

Na úvod

Tolerance je strašně těžká disciplína a Jirka ji má zarytou pod kůží. Kdykoli s ním mluvím, neuvědomuji si, že se mám ještě co učit – prostě se mi jen uleví, že svět je jednodušší, než si ve své hlavě často představuji. V něčem mi Jirka připomíná svého přítele Otakara Motejla, se kterým jsem také strávila spoustu hodin nad společnou knihou. Jeden čas jsem takhle sedávala v Mělnické u doktora Motejla, teď jsem zase měla svoje křeslo po mnoho měsíců u „doktora“ Stránského... Byli velcí přátelé a měli mnoho společného. Třeba optimismus a chuť si ze mě utahovat. Motejl jednou řekl Stránskému: „Dělám s Kalenskou knihu, musíte pak spolu udělat druhý díl.“

Otakar Motejl zemřel a mně to bylo strašně líto. Když jsem s Jirkou před šesti lety dělala rozhovor pro časopis *Týden*, nemohla jsem se právě na Otakara nezeptat.

Kdy jste se s Otakarem Motejlem viděli naposledy?

Tak tři neděle předtím, než odešel. Ale krátce před smrtí jsme si volali. My jsme si volávali často.

Co jste si naposledy řekli, vzpomenete si?

Naposledy se mě ptal: „A kdy zase přijedeš do Brna, ty vole?“ A já mu odpověděl: „Ano, bratře, brzo.“

Myslíte na něj někdy?

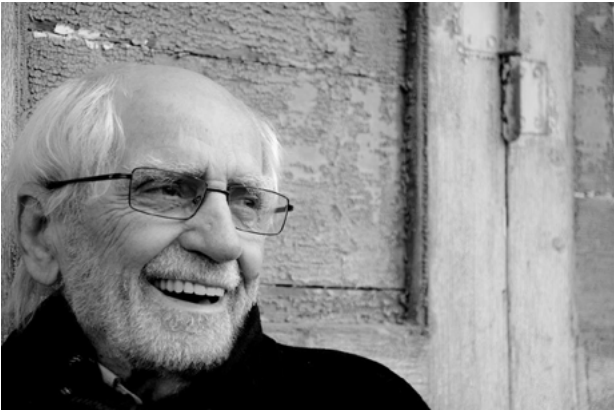
Nemyslím. Já s ním mluvím. Mám ho v sobě.

Jako Vilém svou ženu Milku ve vaší novele *Stařec a smrt?*

Ano. Akorát že Otík není Milka a nehádám se s ním, že na něj chci šmatat.

A to je Jirka a jeho lehkost, se kterou prožil svůj těžký život. A ještě něco – s Jiřím Stránským je krásné se přátelit.

Renata Kalenská

1. října 2015

V jakém světě spolu začínáme dělat tuhle knihu?

O tom pojďme mluvit později. Protože abychom si říkali, že si tu sedíme, nic nám vlastně nechybí a je nám dobře... Relativně... Až na moje píchání do břicha a vaše píchání do břicha...

Spíš jsem to myslela tak, že tady v klidu sedíme, nic nám nehrozí a na Evropu se valí vlna uprchlíků, neví se, jestli to Evropa přežije... Že žijeme ve světě, kde když má někdo strach, platí za xenofoba...

K té vaší poslední větě – chystám se o tom psát. Vždycky se držím zásady, že moje glosy a fejetony mohou být velice tvrdé, ale vespuďu musí mít určitou laskavost a moji jistotu, že tím vlastně lidem neotravuju život. A když už jsou otrávení, tak jim tím dávám najevo, že jsou blbci. Teď jsem dostal od svého syna knížku, která se jmenuje *Knih*

o štěstí. Napsal to francouzský atomový fyzik a molekulární genetik Matthieu Ricard, který teď praktikuje buddhismus a žije v klášteře a je pravou rukou dalajlámy. V té knize jsou krásné věci. Třeba tahle – a to musím zavolat Dominiku Dukovi, i když ten to asi bude vědět – on tam říká, že buddhismus považuje pesimismus za jedno z největších zel. Samozřejmě o mně se říká: „No jo, Stránský, to je takovej optimista, až je blbej.“ Vždyť i za bolševika jsem byl přesvědčený, že se dožiju svobody. A k té knížce a Dukovi: na začátku je krásná věc. Autor vysvětluje, že buddhisti neznají slovo štěstí. Oni znají slova blaho a neblaho. Blaho je *sukha*, zatímco neblaho je *dukha*. To je přece úžasné! To samozřejmě říkám s tím, že my jsme s Dominikem přátelé, kamarádi muklové. Byl za mnou dokonce v nemocnici. Ne proto, aby mi požehnal...

Ale trochu jste se lekl, když se objevil ve dveřích, že?

Vůbec ne! Ale jinak tam z toho byli všichni jurodiví a nakuovali do pokoje. Řekl jsem mu: „Ahoj Dominiku.“

„Ahoj Dominiku. Ještě ne.“

Tak to jsem mu mohl říct. Nicméně Dominik mi řekl, že vypadám mnohem líp, než čekal. Potřeboval jsem od něj, aby na zasedání kolegia v Českém rozhlase tlumočil moje slova řediteli Duhanovi. Jinak říkat tam ty ostrý věci, to je na mně, zatímco Duka sedí tiše vedle mě a jí chlebičky.

Takže teď jsem mu řekl: „Tentokrát tam za mě všechno musíš říct ty. A aby ses nemohl vymlouvat, žes to zapomněl, tady jsem ti to napsal na kus papírku.“

Jaké to mělo pokračování?

Duhan mi napsal dopis, že mu to Duka tlumočil, ale že všechno, co po něm chci, plní. Chtěl jsem odepsat, ale mezitím si mě pozvali na vyšetření – a zas si mě v nemocnici nechali. Jen jsem zavolal jeho sekretářce, které jsem vysvětlil, co si o jeho dopisu myslím, ale že už nejsem ochoten nic psát. A že mu to řeknu do ksichtu. Tak uvidíme. Pořád zlobím.

A z čeho pramení váš věčný optimismus?

Asi z toho, že se nikdy nevzdám.

Ale když vidíte, jak je Evropa zmatená...

Nejsem programový optimista, to ne. Osobně moc nevěřím tomu, že je bezradná a zmatená. Kdybych měl chuť a čas to poslouchat a pozorovat, všude bych našel, že si každý hřeje svoje politické polívičky. Počínaje Orbánem. Ten na to ale teď tak doplácí, že neví, kam dřív skočit. Vždyť ho i vlastní lidi zradili. A není mu nic platné, že staví další zdi. Už na CCN jsem poslouchal, že mu výrazně klesají preference, takže on další volby prohraje.

Kdoví jestli Merkelová za tři roky obhájí svůj mandát. Takhle můžeme vzít jednotlivé země popořadě, ale co řeknete o České republice?

U nás je to krystalicky čisté. Nebrat! Nebrat nás jako neprodejný vzorek! Celou tu dobu je pozoruju a poslouchám. Mrzí mě, že zmákli i Hurvínka...

Komu říkáte Hurvíněk?

Přece Sobotkovi. Když se někdo pokouší tahat za jeho nitky. Například Chovanec... Dienstbier taky pochopil, že nastal čas hrát si svoji vlastní polívčičku, tak si ji hřeje... Kdybychom to brali z tohoto pohledu, je to jasné. Poslechl jsem si celého Junckera a ten tedy dal naší republice za uši. Za osmačtyřicátý, za osmašedesátý, za všechno. Přitom šlo o statisíce lidí. Tolik lidí, co tehdy uteklo od nás, tady rozhodně ještě ani není. A nikdy nebude. Někteří politici by si tohle měli uvědomit.

Možná i někteří emigranti. Mluvila jsem o tom s ekonomem Petrem Robejškem, který z totality utekl do Německa, kde dodnes žije, a ten je proti přijímání uprchlíků.

No jistě! To jsme u toho! Na tomhle tématu se dá dělat parádní kariéra! Najednou i další začínají říkat, že emigranti by vlastně mohli dělat práce, které už naši lidé dělat nechtějí...

O tom nedávno zajímavě mluvila v rozhovoru v *Lidových novinách* Petra Hůlová, která označila za výraz rasismu, že bychom imigranty využívali na práce, které sami dělat nechceme...

Ale to jsme zase u toho, že i tady u nás se intelektuálům tak dobře daří, že si myslí, že jejich slova jsou spasitelná. Ale Hůlová není sama...

Mně se zdálo, že mluvila dost rozumně...

Ano, bylo to rozumné. Ale tím je to nebezpečnější. Rád bych jí připomněl, že v čase, kdy z Vietnamu utíkaly statisíce Vietnamců, aby jim severní Vietnamci neuřízli hlavy, Švýcaři jich přijali dvacet tisíc a na rovinu jim řekli: „My vás můžeme přijmout jen na to a na to a na to. Pokud nejste přímo třeba lékař...“ Od nás Švýcaři přijali dvanáct tisíc lidí. A chtěli je na kvalitní práce, protože na ty horší práce měli prostě Vietnamce. Ovšem ti tam teď kralují! A ne že by se zmocňovali vlády. To vůbec. Když jsem tu Hůlovou četl, říkal jsem si: „Ano, ona říká své názory, ale ty názory nemají žádný kontext.“ Kdyby se na to aspoň podívala z více stran, když už si to teda nenastudovala. Na to, co ona říká a co odsuzuje, se stačí dívat na televizní zprávy.

Jsme xenofobní národ, nebo ne?

My bychom možná tolik nebyli, ale ono se to hodí vládnoucí partaji. Oni potřebují porazit Babišovo ANO. Nikdy

tam není – a nerad to slovo používám – objektivní pohled na věc.

Co třeba Jana Hybášková, když popisuje stav věci v Iráku?

Věci pravými jmény nazývá snad jen ona. Ale podívejte se, nejsem ochoten nechat se ovlivňovat. Je mi dost let a zkusil jsem od režimů, před kterými uprchlíci utíkají, docela hodně. A takových nás bylo mnoho.

Co tím chcete říct, že se nechcete nechat ovlivnit? Že vás to nezajímá?

Ne. Ale když budu číst Hybáškovou, sice si budu říkat, že je prima, jak věci nazývá pravými jmény, ale nebudu opakovat, co ona říká. Prostě pořád na to budu mít svůj vlastní názor. Přece jenom vím, jak vypadá geneze naší xenofobie. Co tam dělají ty naše mindráky. Odkud se rekrutují ti, co bijí cigoše? Kdysi jsem do knížky *Naše malá česká xenofobie* napsal příhodu o tom, jak jsem v ulici 28. října potkal svého spolužáka z gymplu, který v osmačtyřicátém i s rodiči utekl. Domohli se obrovského majetku, on to po nich zdědil a založil nadaci na potírání xenofobie. Potkali jsme se, objali se a šli na frňana. Je to dvacet let zpátky. On mi řekl: „No, prosím tě, ty mi ale musíš dát na tu moji nadaci nějaký peníze.“ Ta pointa byla úžasná. Dal mi zelenou složenku a říkal: „No, nechci tě nějak nutit, ale napiš tam

nějakou sumu.“ Napsal jsem pět set, protože jsem pořád platil podobné složenky... A on na mě: „Ty židáku jeden!“ Tak ten byl teda ukázkově xenofobní! Dostal jsem záchvat smíchu, zatímco on křičel: „Já to takhle nemyslel, ty blbče!“ Dva starci...

Řekněte mi ale, jak se potírá xenofobie? Protože když už jste zmínil knihu *Česká xenofobie*, nedávno jsem ji četla a viděla jsem ten markantní rozdíl – lidé, kteří v ní tepou české xenofoby, dnes křičí, že nás uprchlíci chtějí okupovat. Zkrátka pokud nic nehrozí, je jednoduché nebýt xenofob...

Tak to je. A co se týče potírání xenofobie, mně se nápad toho mého kamaráda opravdu velice líbil. Šlo o to, že oni si u nás vyberou partu cikánských dětí a udělají je univerzitními profesory. Donutí je, aby se naprosto dokonale naučily česky a aby se naprosto dokonale naučily českou xenofobii. Z čeho pochází. Můžu vzpomínat na to, jak mě cigoši ve vězení prohlásili za svoji *cikánskuju inteligenciju*, protože jsem je učil psát, aby to uměli, když přijdou do ambulance. Tahle naprosto minimalistická pomoc znamenala, že když jsem po odsouzení přišel kamkoli, tak se ke mně hlásil cigoš, jestli něco nepotřebuju. Oni mají tamtamy. A dodnes o nich můžu mluvit jako o cigoších, protože kdybych o nich mluvil jako o Romech, tak je vlastně urážím.

Co je to ta česká xenofobie? V čem je jiná třeba oproti té anglické?

K tomu vám ocituju větu, která není z mé hlavy. Sám bych to neuměl takhle vymyslet, a hlavně je to staré několik set let. Svatý František z Assisi prohlásil, že nenávisť je sestřička závidění. A na tom měli komunisté postavený celý svůj režim!

Takže český xenofob závidí Romům dávky, pospolitost a jejich způsob života?

Nejen to! Oni Romům závidí to, že cigáni za každých okolností drží spolu. Což český xenofob neumí. Ten jen chodí do hospody a nadává na cigány, na židy a na každého, kdo ho zrovna napadne. To je jedna věc. A druhá věc je ten šílený mindrák. To jsou většinou lidé, kteří byli vychováni v tom, že jakákoli iniciativa je zničitelná. To byla politika komunistů. Kdo byl iniciativní, byl nebezpečný. Ale když nebyl, dobře se s ním manipulovalo. A to učili děti už od školky. Co si budeme vykládat. Něco jiného je, že mají kroužky na to, aby mohli dělat sochy a malovat. Ale to není ta iniciativa, kterou mám na mysli. Tihle lidé mají mindrák, že se nikdy nikam nedostali, byli vychováni k pasivitě... Chybějící iniciativa je blízká sestra lenosti. To všechno spolu úzce souvisí. A aby oni tohle zakryli, hulákají.

Zažil jste to na vlastní kůži?

Ještě když jsem bydlel na Ořechovce, zažil jsem nádherou scénu v metru. Vešel jsem do zadního vozu, všichni seděli. Jediné volné místo bylo hned vedle dveří, pro invalidy, a tam si sedl takovej nařvanej chlap s nařvaným synem. Tomu mohlo být tak devět deset. A seděli. Ten malej kluk do sebe něco cpal... Do toho přišla stará paní o dvou holích. A nikdo nevstal. Nikdo! Jenže ten Jánošík ve mně vyskočil a řekl jí: „Pojďte si sednout.“ Ostatně dodnes, když někdo pouští mě, říkám: „Ne, děkuju, seděl jsem deset let.“ A podobné blbé řeči mám. Moje žena to nesnášela... Teď už bych mohl, ale na její počest nechci. Mladému nařvanci jsem řekl: „Mladej, myslím, že bys měl tuhle paní pustit. Měl bys vidět, že je stará a o dvou holích, a navíc ty sedíš na místě pro invalidy. Tam nemáš co dělat.“ V tu chvíli se ten jeho fotr dopustil strašlivé chyby. Řekl: „Heleďte se, starej pane. Vy mlčte. Vy těmahle svejma kecama omezujete naši svobodu.“ Takže jsem na celé metro zahlásil: „Jo, vy jste komunista! Musím říct, že vás ta strana dobře vychovala.“ Samozřejmě že utekli.

Je v pořádku věta „Nejsem rasista, ale...“? Nebo to má být bezpodmínečné? Třeba romská aktivistka Saša Uhlová, které si za její postoje a aktivity vážím, mi velmi upřímně ve studiu Českého rozhlasu řekla, že by vedle Romů bydlet nechtěla. Zkrátka proto, že jsou strašně hluční. Zatímco mockrát jsem od někoho, kdo ale na rozdíl od Saši pro Romy nedělá nic, četla nebo

slyšela, že k větě „nejsem rasista“ slovo „ale“ prostě dál nepatří.

Saša Uhlová má samozřejmě pravdu. A takhle si to srovnali i v Anglii. To není tak, že je nově postavený barák, v jednom patře jsou černoši, v druhém Indové a ve třetím cigošové, aby všichni dokazovali, že nejsou rasisti. To je blbost. Blbost! Oni naopak žijí pohromadě. Šel jsem jednou do Francouzského institutu, kde byla přednáška o cigánských ghettech ve Francii. Podle jejich zákona jim přiznávají kočovnost, ale nesmějí dělat bordel. Jen jim města ke kočování musí poskytnout podmínky. Na jednom místě na kraji města je zavedená voda a elektřina, a někteří z těch cigošů samozřejmě velmi protestují. Protože zas mezi nimi jsou aktivisté, kteří chtějí čistej cigánskej život. Stejně se nemůžete každému zavděčit! Byl jsem se podívat v ghettu na Chodově, kde stavěli zeď. Něco jako Matiční. Celkem se jim to tam podařilo zlikvidovat. A tehdy jsem napsal o chybě, kterou tahle radnice dělá – někdo si tam myslí, že by to cigošům pomohlo, a tak jim dá nové byty na nějakém sídlišti. Jenže oni si jednoho krásného dne, když se ty rodiny sejdou, ten oheň v obýváku prostě udělají! A to sám za sebe říkám, že v sobě samozřejmě nemám xenofobii, protože jsem si prošel tím kriminálem.

Vy asi nevěříte na nějaká politická řešení...

No protože to je celé složitější! Cigoši jsou rozděleni do tří kast, neboť jsou původem Indové a kasty mají v krvi. Jed-

ni jsou ti, co jenom kradou. Nejbohatší jsou *šlajffáros*. Ti mají vztah k půdě a k řemeslu. Můj táta byl advokát a já si jako kluk pamatuju, jak nás vzal na svatbu, na kterou ho pozval jeho klient cigoš. Ten měl velkostatek o dvě stě padesáti hektarech. A jeho dcera dostala za první republiky jako věno milion korun! A nikdo se neopovážil říct, že to ukradl!

Takže jedni jen kradou, druzí jsou bohatí... A co ta třetí skupina?

Okšinski. To jsou ti, co kšeftovali s koňmi. A ti právě nejvíc vandrovali po světě.

Jak byste ale vy řešil romskou problematiku? Jen si vezměte – co nová vláda, to nová vládní strategie romské problematiky. A každá vlastně končí v šuplíku.

A to je ono! To je ten problém! Kdybych tomu velel, tak bych se s nimi v první řadě sešel.

To velmi intenzivně zkoušel třeba Vladimír Mlynář.

Jo. Jenže neúspěšně. Oproti němu bych dnes měl výhodu. Řekl bych: „Sejdu se s vámi, ale jen s těmi, co mají něco v hlavě. Nechci, aby tam na mě někdo vyřvával nějaká blbá rasistická hesla. My nechceme mluvit o tom, jak vylepšit

vaši sociální situaci, ale o tom, jak vám přiřknout podmínky, které vás budou těšit.“ A na tohle slovo se zapomíná. Politici zapomínají na to, že i cigoše může něco těšit. Oni jsou pořád jenom politický argument. A když ne politický, tak sociologický. A pořád se s tím papírem někde někdo ohání, a cigoši jsou jim ve skutečnosti ukradení. Cigoši potřebují dostat práci. Dneska jsou už ale samozřejmě zhejčkaný. Náš režim je zničil. Ten říkal: „Oni se nějak užijevj, a když ne, tak jim přijedou pomoct příbuzný.“ Příbuzní přijeli, ale zůstali. Cigošská komunita narůstala... Mně o tom hodně vykládal sám Otík Motejl, který za nimi jezdil. Pamatuji si, že ještě za hlubokého komunismu jeden z nejskvělejších pražských policajtů dělal na křižovatce u Mánesova mostu. A tam ti šoféři fungovali. Nikdo si nedovolil na něj zařvat „černá hubo“. Ten velel způsobem: „Řek sem, že budeš stát, tak stůj. Já taky musím!“ Toho jsem měl rád... Jak říkal Ludvík Vaculík...

Mimochodem, vy jste vyčítal Ludvíku Vaculíkovi, že byl v KSČ...

Samozřejmě! A on mi zas vyčítal, že jsem nepřišel nikdy mezi disidenty. Načež jsem mu odpovídal: „No samozřejmě. Vždyť jste tam každéj druhej byl bolševik.“ Karel Pecka, Zdeněk Rotrekl a Zdeněk Kessler tím strašně trpěli. Proč bych měl trpět ještě já? A oni skutečně trpěli! Když jel Karel Pecka ke Kohoutovým na vilu, celou cestu vymýšlel, jak to udělat, aby mohl utéct co nejdřív.

A co tehdy říkával Ludvík Vaculík?

Mně nic. Tahle témata mezi námi dvěma nevisela. On věděl, že kdyby jen naznačil, co bych mu na to řekl...

15. října 2015

Minule jste říkal, jak Karel Pecka, Zdeněk Kessler a Zdeněk Rotrekl trpěli tím, že disent byl plný komunistů. Nedá se podle vás odpustit šlápnutí vedle?

Nezapomeňte na to, že všichni tihle, které jste jmenovala – a s Peckou jsem dokonce byl skoro pět let na lágru, takže jsme si tam často povídali, psali jsme si a taky jsme tam zažili, jak bolševici s velkou radostí vypustili odsouzené bolševiky ze Slánského aféry. Kdo se snažil a dokázal je ochránit před tou pochopitelnou a logickou snahou pomstít se aspoň těmhle hajzlům, byl Heřman Tyl. To byl převor tepelského kláštera. Doktor triplex, který vypadal jak Švejk od Lady. Každý vlas kolmo k hlavě, červený nos... A ten s těmito lidmi chodil a všichni ho na lágru tak milovali... Pořád se snažil někomu pomoci. Do filmu *Bumerang* jsem napsal jeho slavný výrok. On jako jeden z mála fáral po patrech a nahoru vozil z těch hajzlů fekálie. Jednou jsme se potkali a já se ho zeptal: „Heřmane, tobě to nevadí?“ On se na mě podíval, usmál se a řekl mi: „Představ si, jaká by to

byla nádhera, kdyby každý člověk mohl někam vyvézt svoje fekálie a měl to pak čisté.“ To nemá chybu! Jenže tohle odpuštění nejde tak, že by to uměl každý.

A vy to umíte?

Už ano.

Když mluvíme o odpuštění a šlápnutí vedle, hned jsem si vzpomněla na svou přítelkyni Jiřinu Šiklovou, která toho dokázala udělat tolik... Nakonec skončila ve vězení... A taky byla v padesátých letech v KSČ.

Taky jí to občas připomenu, ale jen a jen přátelsky. Podívejte se třeba na Evu Kantůrkovou. Celou tu dobu, co byla předsedkyní Obce spisovatelů, jsem s ní jako prezident PEN klubu válčil. To ona zničila projekt, který jsme vymysleli s Pavlem Dostálem. Pavel chtěl změnit knihovnický zákon, o kterém věděl, že je u nás k ničemu. Poctivě jsem kvůli tomu objel Skandinávii, kde jsem čerpal zkušenosti. Pavel mě poprosil, abych to sepsal – pořád za ním jezdily nebo mu psaly šéfky velkých knihoven, že si myslí, že je naše zákonodárství zničí. A ony nemají žádné obranné systémy. Krátce nato byl na státní návštěvě – myslím, že v Dánsku – a tam ho okouzлил jejich knihovnický systém. Je velice jednoduchý. Každý autor ve skandinávských zemích dostal stipendium na to, aby tu knížku mohl napsat. A když podepisoval smlouvu, musel podepsat, že část jeho honoráře

bude zadržena do té doby, než on objede stanovený počet obcí, kde bude číst ze své knížky. Což mělo velice brzo za následek, že i do těch nejmenších obcí najednou jezdili nejen spisovatelé, ale i muzikanti, dostávali na to peníze... Na vlastní oči jsem viděl ty malé kulturáky. Ono to tam prostě začalo kulturně fungovat! A nikoho to nestálo žádné peníze. Bylo to jen na zadržovaných honorářích. Prostě si představte, že by u nás do Horní Dolní přijel Hemingway číst *Starce a moře*. Chtěl jsem, aby se u nás taky takhle vyvážela městská kultura.

A co s tím měla společného Eva Kantůrková?

V té době byla ředitelkou odboru knihoven paní, která to celé zazdila. A jmenovala se – ano, Eva Kantůrková. Samozřejmě jsem zuřil, ale daleko víc zuřil ten Pavel. Řekl jsem mu, že to je na něm.

Jak jste se vlastně s Pavlem Dostálem seznámil?

Byl jsem „schovaný“ ve Státním souboru písní a tanců a jezdili jsme po posádkách. Hlavní velká posádka byla v Olomouci. Po jednom představení na mě počkal s mou zakázanou knihou *Štěstí*, jestli bych mu ji nepodepsal. Už tehdy si s partou kamarádů psali divadelní hry a měli blízko k disidentům. Takže já, který nikdy nechtěl vstoupit do disidentu, a taky mě k tomu nikdy nedonutili, protože jsem naštěstí měl ženu, která tohle hlídala, jsem pro něj byl disident...

S Václavem a Olgou jsme chodili se psy, protože oni bydleli kousek od nás. A když jsem byl v kriminále, musel Vašek mé ženě slíbit, že dohlédne na to, abych já už nikdy nic nepodepisoval...

**A co to vlastně znamená „vstoupit do disentu“?
Už to, že se v době totality scházíte s Havlovými,
by vám mohlo i přes váš odpor zajistit nálepku
disident...**

Na to jsem ale trošku jinak vrtanej.

**V jakou chvíli byste se tedy považoval za disidenta?
Kdybyste byl aktivní?**

Ani to ne. To s mým disidentstvím nemá co dělat. Od samého začátku jsem byl rozhodnut, že nebudu v partě, kde jsou bývalí komunisté. A tím to pro mě zmrzlo.

Kdy jste si sám řekl, že už tedy umíte odpouštět?

V tom mě dost brzo vyučil Jan Zahradníček, který na mě poznal, že za to, co se mnou vyváděli ve vyšetřovací vazbě, jsem si vzal za svou filosofii „mrtvý komunista, dobrý komunista“. A pokud možno, tak tři metry pod zemí. Jinak jsem to ale nikde nerozhlášoval. Jen jsem si nemohl pomoci. Měl jsem tak strašlivý vztek... Moje máma byla taková

útlá paní, zažila tátovu Osvětim, jejího brácha odsoudili k sekýře, přede mnou zavřeli mého brácha... A ona to všechno odnášela. Veškerý majetek, všechno nám vzali. Tak už kvůli ní jsem tohle všechno cítil! Sám za sebe jsem měl tu zkušenost, že ať mě šoupnou kamkoli, tak si nějak poradím. Kvůli ní jsem ale na ně měl tenhle vztek! Nešlo o mě, i když mě dost mučili a bylo mi opravdu ouvej. Chodil jsem v té vodě...

Měl jste někdy pocit, že jste už úplně na dně?

Měl. Opravdu. A teď se mi to vrátilo. V Doxu je výstava, kde je Orwell, Bradbury a podobní –, a i když si o sobě myslím, že jsem už intaktní, jsem tam vlezl do cely jen o metr menší než ty cely, které pamatuju z Ruzyně. Ty cely, kde si člověk nesměl sednout a musel jen chodit a chodit a chodit. A mně se to po té výstavě v noci vrátilo! Nemohl jsem se z toho dostat. Chodil jsem zas ve vodě šest dní a šest nocí, ještě mě někdo rozřezával a tekla ze mě krev... A já nebyl schopen se z toho snu probrat. Pak jsem tady seděl tři hodiny před televizí, aby to odeznělo... Už je to dobrý. Každopádně byl jsem za toho frajera, který si myslel, že dnes se ho to už nemůže dotknout. A takhle mě to dostalo...

A Jan Zahradníček...

... ten si mě tehdy vzal stranou – člověk, který byl tak postižený, že se druhý už jenom styděl, když ho viděl. On

neměl hrb jen vzadu, měl ho i vepředu. Strašný dioptrie. Pořád nemocný, ale s obrovským smyslem pro srandu. A tenhle Honza Zahradníček mi řekl: „Jiříku, já vím, že ani nemám vlastně právo ti to říct, ale musím. Už když zdálky přicházíš, vidím, jak z tebe kape ta nenávist. A musím ti k tomu říct jen jednu věc a přeber si to, jak chceš. Čím dřív se zbavíš své nenávisti a hlavně touhy se pomstít, tím líp pro tebe. Protože první obětí své nenávisti budeš s naprostou jistotou ty sám.“

Přemýšlel jste někdy, nakolik osudové vlastně bylo tohle setkání? Jak moc vás změnilo? Kde byste se bez setkání s Janem Zahradníčkem ocitl?

Vlastně jsem na tohle nikdy neměl čas, abych byl upřímný. Dělat dnes machra, když jsem vlastně ten spisovatel, který může všechno pojmenovat, to ne. Pořád jsem jen měl vyvalené oči. Tohle mi řekl a víc než rok mi trvalo, než jsem si to přežvejkal. Ne že bych si o něm myslel, že je blbej. Já věděl, že má pravdu. Ale taky jsem věděl, že na mě tohle nemůže fungovat, protože jsem tak plnej tý nenávisti a snahy pomstít se i za ostatní...

Měl jste chuť je zabít?

Ano, já bych je býval vraždil. A moji kamarádi mi taky pak říkali: „To jsi měl, to jsi měl.“

Člověk si říká, že jste asi jeden z mála, který zažil to skutečné dno...

Ano, opravdické dno. Ale ne jeden z mála – bylo nás hodně. Fakt hodně.

Říkáte si někdy o lidech na ulici: „Vy nevíte vůbec nic...“?

Kdysi jsem něco takového řekl Klausovi v parlamentu. Ta jeho parta si pečlivě hlídala, aby se nikdo z mučků do parlamentu nedostal. A to mezi nimi byla řada relativně mladých lidí, kteří byli ochotni to dělat zadarmo jenom proto, aby to k něčemu spělo! Ale Klaus se bleskově domluvil s ostatními stranami, že žádná z partají si nikoho z nich nedá na kandidátku. A když už dala, tak na nevolitelné místo.

To myslíte vážně?

Naprosto.

Jak víte, že tohle zařídil Václav Klaus?

Dozvídal jsem se to od jednotlivých mučků. A jednou jsem potkal Klause a řekl jsem mu, že si pořád lámu hlavu, proč to dělají.

Co vám odpověděl?

„Ale prosím vás, těm už ujel vlak.“ A tak jsem mu konečně tedy řekl: „Už to chápu. Vám by bylo nepříjemné, kdybyste někoho z nich potkal na chodbě, a ten člověk se vás mohl kdykoli zeptat: ‚Kdes byl, když hřmělo?‘“ Klaus moc dobře věděl, co jsem zač.

Ještě jsem s ním zažil jeden incident. To bylo v době, kdy byl parlament nad Václavským náměstím. Klause přivezl šofér. Akorát jsem tam čekal na partu těch dětí, co dělaly vyšetřovací komisi k událostem 17. listopadu. Na Vlastu Ježka, Šimona Pánka, Moniku Pajerovou a další. Šofér přivezl Klause a ptal se: „Pane ministře, kdy mám přijet?“ A Klaus mu odpověděl: „Vy tady na mě budete čekat, i kdybyste měl čekat osmačtyřicet hodin.“

To se rychle naučil.

To se moc rychle naučil. Stál jsem vedle a hned jsem měl poznámku: „Nevadilo by vám, kdybych se k vám přihlásil za šoféra?“

Václav Havel vždycky říkal, že dvacet let po revoluci dojde ke generační výměně... A nedošlo. Možná se to začíná dít teď?

Taky jsem si to myslel jako Havel. Ale pak jsem si uvědomil, že tihle lidé jsou pořád ještě Husákovy děti. A až teď

se to stalo! Ještě než jsem ze zdravotních důvodů skončil, jezdil jsem po školách. A děti mi tam vykládaly, jak říkají rodičům: „Tati, ty do toho nemluv. Ty seš Husákovo dítě a máš zničený charakter.“ Tyhle děti na gymnáziích dělají všechno pro to, aby o totalitě věděly co nejvíc. A vždycky měly úžasné otázky.

Ptaly se někdy na něco, s čím jste si opravdu nevěděl rady?

Občas jsem těm mladým třeba ani nerozuměl a musel jsem si to nechat vysvětlit. A pak už to fungovalo. Před pár lety jsem udělal jednu věc. Televize dělala takový pořad, jmenovalo se to *Vzkaz*. Myslím, že to pořad ještě vysílá... Přišli za mnou, že by rádi, abych tam byl taky. Řekl jsem jim, že určitě, ale až to zkrátí. Mělo to skoro pětadvacet minut a ke konci to nutně šlo do háje. Za krátký čas se mi ozvali znovu, že jim to zkrátili na patnáct minut, a jestli bych teda už přišel. Tak co jsem měl říct... Připravili si na mě ještě něco – musel jsem se vydrápat nad klášter ve Svatém Janu pod Skalou, kde seděl můj táta i můj brácha. A ne že by se ptali mě na mě. Řekli mi, jestli by mi nevadilo, kdybych okomentoval způsobnost skautského zákona a slibu pro současnost. Jestli to vůbec má pro mladé lidi nějaký smysl. První, co jsem vyprávěl, byla historka, jak se mi z parlamentu přihlásila skautská skupina poslanců...

Toto je pouze náhled elektronické knihy. Zakoupení její plné verze je možné v elektronickém obchodě společnosti eReading.